

ภูมิปัญญาชาวบ้าน กับ การดูแลสุขภาพ

อ.รัตติภรณ์ บุญทัศน์

ภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ ผ่านกระบวนการขัดเกลาและมีการสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน กลายเป็นรากฐานของวิถีชีวิตของคนในสังคมแต่ละท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ และภูมิปัญญายังเป็นเรื่องที่สั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นเวลานาน ความรู้ที่เกิดขึ้นจะเชื่อมโยงกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม

ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางความคิดที่ชาวบ้านหรือกลุ่มชน คิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหา เป็นความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอด สืบส่งกันมานาน นอกจากนี้ ยังอาจหมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า ผ่านการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลเวลา

ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม ประสบการณ์จริงในการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละท้องถิ่น ผ่านกระบวนการสังเกต ติดตาม ลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูก วิเคราะห์ แก้ไข จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อปรับใช้กับชีวิตและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

ประเภทของภูมิปัญญา มี 6 ด้าน

1. ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งสามารถพึ่งพาตนเองได้ในสถานการณ์ต่าง เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน

รูปภาพ การทำเกษตรแบบผสมผสาน

2. ด้านอุตสาหกรรม การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อกำไรอย่างปลอดภัย และประหยัด อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ เช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้ การทอผ้า ทอเสื่อ การทำเครื่องจักสาน

รูปภาพ การทำเครื่องเรือนจากไม้

3. ด้านการแพทย์ ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรที่อยู่หลากหลาย

อาทิ การใช้ใบกระเพราแก้ขับลมท้องอืด ท้องเฟ้อ การนวดแผนโบราณและการประคบที่ใช้สมุนไพรประกอบการนวด การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน

รูปภาพ
ยาจากสมุนไพรต่างๆ

รูปภาพ
ผลิตภัณฑ์จากใบกระเพรา

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน

รูปภาพ
การทำแนวปะการังเทียม

รูปภาพ
การบวชป่า

5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการสะสมและบริหารกองทุน และสวัสดิการชุมชน สร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการชุมชน

รูปภาพ สหกรณ์ออมทรัพย์

6. ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และ นันทนาการ ซึ่งแต่ละภาคจะมีการสร้างสรรค์ศิลปะพื้นบ้านที่แตกต่างกัน เช่น การแข่งตีกลองของภาคเหนือ การร้องอีแซวของภาคกลาง หมอลำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การรำนโนราห์ของภาคใต้

รูปภาพ การรำนโนราห์ของภาคใต้